

Jaarverslag 2022

Bijzondere leerstoel
'Levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid,
met bijzondere aandacht voor de psychiatrie'

ingesteld door het

KSGV – kenniscentrum voor
levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid

bij de

leerstoelgroep Humanistisch geestelijke verzorging studies voor een plurale samenleving
van de Universiteit voor Humanistiek

VOORAF

Het KSGV– *kenniscentrum voor levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid* is een studievereniging die zich richt op de relatie tussen levensbeschouwing en geestelijke gezondheid. Een belangrijk streven van het KSGV is het bevorderen van een geestelijk gezonde omgang met levensbeschouwing en zingeving. Het KSGV wil deze doelstelling realiseren door studiebijeenkomsten, publicaties, onderzoek, deskundigheidsbevordering, en door het instellen en instandhouden van bijzondere leerstoelen. Het KSGV onderneemt zijn activiteiten vanuit een christelijke inspiratie. De bijzondere leerstoel ‘Levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid, met bijzondere aandacht voor de psychiatrie’ is sinds 1 oktober 2012 in een omvang van 0.2 fte bezet door dr. Arjan W. Braam. De bijzondere leerstoel is ondergebracht bij de Universiteit voor Humanistiek te Utrecht (UvH) bij de leerstoelgroep Humanistisch geestelijke verzorging studies voor een plurale samenleving. De bijzondere leerstoel neemt een duidelijke plaats in binnen het programma van de leerstoelgroep vanwege de doordenking van spirituele en levensbeschouwelijke vragen en problemen in relatie tot psychische problematiek en de lijn die is uitgezet richting de praktijk van de geestelijke verzorging en het onderzoek daaromtrent. De leerstoel is per 1 oktober 2022 wederom met vijf jaar verlengd.

Arjan Braam werkt als psychiater in de crisisdienst van Utrecht en als opleider psychiatrie bij Altrecht geestelijke gezondheidszorg. De leerstoel voorziet in een wekelijkse inzet van een werkdag per week.

Het curatorium van de leerstoel bestaat uit de leden: mw. prof. dr. G.C. Jacobs (UvH), prof. dr. C.J.W. Leget (UvH) en prof. dr. M.H.F. van Uden (KSGV, voorzitter curatorium).

A. ONDERZOEKSACTIVITEITEN

In het kader van de leerstoel is in 2022 aan diverse onderzoeksprojecten gewerkt:

- kwantitatief empirisch onderzoek over religieuze wanen bij ouderen (hoofdonderzoeker: mw. A. Noort, psychiater) – het derde artikel is gereed gemaakt en gerealiseerd in 2022);
- de conceptuele veldverkenning ten aanzien van thema's in de geestelijke verzorging in de GGZ, zoals over existentiële vragen en over de wisselwerking tussen geestelijk verzorger en medewerker ervaringsdeskundigheid wordt voortgezet met onderzoek door masterthesis studenten aan de UvH;
- adviseur en co-auteur bij kwantitatief empirisch onderzoek bij Eleos, gereformeerde GGZ, met als onderzoeksonderwerp 'Religie en suicidaliteit' (dhr. drs. B. van den Brink, psychiater, en dhr. M. Jongkind, MSc, klinisch psycholoog en mw. prof. dr. J. Schaap – Jonker, rector Kennisinstituut Christelijke GGZ).

Naast onderzoek in het kader van de leeropdracht werden de volgende onderzoeksactiviteiten ontplooid:

- praktijk-evaluerend onderzoek bij de crisisdienst Utrecht;
- begeleiding van wetenschappelijk onderzoek van arts-assistenten en andere medewerkers van Altrecht GGZ.

B. PROMOTIEBEGELEIDING

In de verslagperiode werden de volgende promotieonderzoeken begeleid:

- mw. drs. A. Noort (zie onder A): 'Religieuze wanen bij ouderen'; met als eerste promotor prof. dr. A.T.F. Beekman (Amsterdam UMC, GGZ Ingeest); promotie op 15 november 2022;
- mw. drs. A. Steen, psychiater: 'Zingeving bij persoonlijkheidsstoornissen – zin zoeken, fragmenten of narratief' (Graduate School van de UvH, aanvang 1 januari 2014), met als tweede promotor prof. dr. G. Glas (VU) en als copromotores mw. dr. C. Schuhmann (UvH) en dr. H. Berghuis (Propersona);
- dhr. drs. B. van de Brink (Eleos, VUMC): 'Experience sampling of depression, religion

and suicidality’, met als beoogde eerste promotor mw. prof. dr. H. Schaap - Jonker (Vrije Universiteit) - start 2019;

- mw. C. van Outshoven – Stigter, MSc (Graduate School van de UvH, aanvang 1 juni 2020): ‘*Humane* access to emergency mental health care; Towards developing adequate triage and access to emergency mental healthcare in referrals by police’, met als beoogde copromotores dr. A. Niemeijer (UvH) en dr. R. van Zelm (Hogeschool Utrecht);
- Dhr. M. van Veen (Hogeschool Utrecht, UvH): “Facing difficult patients. Towards a more structured interpersonal relationship in community mental health nursing”, met als copromotor dr. B. Koekkoek, Hogeschool Arnhem / Nijmegen; promotie op 13 februari 2023;
- Mw. C. Kolner (RIVM, UvH): “Preventie in het sociaal domein: op naar een ander discours”, met als tweede promotor prof. dr. em. H. Kunneman (UvH) en copromotor prof. dr. R. Goddens (Hogeschool Inholland);
- Mw. A.B.M. Hallo – van Bekkum (Dimence GGZ): “Meaning in life in recovery care for patients with a severe mental disorder; chaplaincy perspectives”, met als beoogde copromotores dr. D.W. Strijbos (Dimence GGZ en Radboud Universiteit Nijmegen) en mw. dr. C. Schuhmann (UvH).

C. ONDERWIJSACTIVITEITEN

Sedert de aanvang van de leeropdracht werden de volgende onderwijsactiviteiten verzorgd:

- gastdocent over het onderwerp ‘Psychopathology’ binnen het bachelor curriculum van de UvH (twee ochtenden per studiejaar; internationaal);
- gastdocent ‘Moreel beraad – ggz cultuur en dilemma’s’, master curriculum UvH (één ochtend per studiejaar);
- deelname aan de expertgroep ‘Filosofie, ethiek en levensbeschouwing’ Onderwijsbureau Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie (NVvP) ter voorbereiding van de module Aandachtsgebied Volwassenenpsychiatrie;

- deelname aan de expertgroep ‘Sociale Psychiatrie’ Onderwijsbureau NVvP; onderwijs ten behoeve van de opleiding psychiatrie binnen Altrecht en binnen het opleidingsconsortium psychiatrie Midden-Nederland;
- begeleiding eindreferaat op het onderwerp levensbeschouwing / zingeving voor aios psychiatrie: Johan van den Bent (GGZ Pro Persona, 17-11-2022): Competenties t.a.v. zingeving bij professionals in de GGZ, een empirisch onderzoek (i.s.m. Dominique van de Loo, psychiater);
- onderzoeksbegeleiding Verpleegkundigen-in-opleiding-tot-verpleegkundig-specialist (VIOS), Masteronderzoek:
 - Martine van Vliet (start januari 2021): een kwantitatief onderzoek naar zorgbehoeftes ten aanzien van zingeving bij mensen met psychotische klachten in behandeling bij Altrecht (betreft gegevens van Routine Outcome Monitoring, i.s.m. dr. Wilma Swildens).
 - Henrike van Dijk – Rebel (start april 2020, onderzoeksvoorstel goedgekeurd door Commissie Wetenschappelijk Onderzoek, Altrecht): Zingeving in de beoordeling van suïcidaliteit (een kwalitatief onderzoek onder medewerkers van de crisisdienst Utrecht); afgerond 31-12-2022; Nederlandstalig artikel in voorbereiding (2023).
- begeleiding van Master-thesis studenten over onderwerpen zoals levensbeschouwing en psychiatrisch herstel (als eerste begeleider):
 - Marlous de Vries (gestart oktober 2021, gereed 22-08-2022); Als je helemaal zou zijn wie je willen zou’: Existentiële zingevingsthema’s en bestaansvragen onder jongvolwassenen met psychose-kwetsbaarheid in de GGZ: Een Kwalitatief onderzoek in Nederland.
 - Sieteke Vandebriel (gestart oktober 2021, inmiddels gereed 20-02-2023); Zingeving in meer dan alleen woorden. De benadering van zingeving in beeldende therapie binnen herstelondersteunend werken in de GGZ.
 - Merle Tip (gestart november 2022; inmiddels gereed 06-07-2023). Relativeren en loslaten in narratieven van ouderen in het licht van gerotranscendentie.

- Begeleiding Masterscripties als meelezer:
 - Yvonne van Dongen (gestart januari 2022, gereed 27-10-2022), Niet loslaten, maar anders vasthouden. Een empirische studie naar ondersteuning van naastbetrokkenen in de ggz.
 - Mirte Bruns (gestart november 2021, gereed 10-06-2022). De rode draad van het verhaal. Een onderzoek naar zingeving, samenhang en het waarom van een narratieve benadering door humanistisch geestelijk verzorgers in de geestelijke gezondheidszorg.
 - Tessa Heethaar (gestart april 2021, gereed 20-08-2022); In het moeras of op de barricades? Een exploratieve studie naar het politieke werk dat humanistisch geestelijk verzorgers te doen hebben op macroniveau.
 - Mieke Wagenaar (gestart oktober 2022, onderzoeksvoorstel goedgekeurd 23-03-2023). Een geleefde ervaring van eenzaamheid bij mensen met een licht verstandelijke beperking en bijkomende complexe problematiek.

D. PUBLICATIES (2022)

- Braam, A.W., & Verhagen, P.J. (2022). Levensbeschouwelijke diversiteit: mozaïek en dynamiek. *Tijdschrift voor Psychiatrie* 64 (8), 535-539.
- Braam, A.W., & Marijnissen, R. (2022). De dood vanuit religieus-spiritueel perspectief. In: R. Marijnissen, R. Oude Voshaar, K. Chambaere (Red.), *Handboek psychiatrie in de laatste levensfase*. Utrecht, De Tijdstroom, pp. 63-79.
- Braam, A.W. (2022). Worldview and psychiatry: Christ delusion or cross-tabulation? In: M.H.F. van Uden & P.J. Verhagen (Eds.), *The Long and Winding road – Religion and Mental Health through the Years*. Düren, Germany, Shaker Verlag, pp. 73-99.
- Braam, A.W. (2022). De kameleon: welke kleuren? In: K. de Groot & A. Vandenhoek (Red.), *Van alle markten thuis? Levensbeschouwelijke diversiteit in de zorg voor zin*. Tilburg, KSGV, pp. 55-60.

- Braam, A. (2022). Bang voor vrijheid. In: themanummer 'Ben ik de enige'. Open Deur 88 (6), 5.
- Braam, A. (2022). Opinie: Zingeving en psychische hulpverlening. GZ-Psychologie 14 (3), 26-29.
- Biel, K., Braam, A.W., Wojtkowiak, J. (2022). Ritualizing Abortion: A qualitative study on ritual and it's functions in the Netherlands. Religions 13(7), 592. doi: 10.3390/rel13070592
- Nieuw Amerongen-Meeuse, J.C. van, Schaap-Jonker, H., Westerbroek, G., & Braam, A.W. (2022). 'Why does this happen to me?' Religious and spiritual struggles among psychiatric inpatients in The Netherlands: A narrative analysis. Religions, 13(10), 965. doi: 10.3390/rel13100965
- Kubber, S.P. de, Steen, A., Schuhmann, C., & Braam, A.W. (2022). Orientation on 'Visions of the Good': A narrative analysis of life stories of patients with personality disorders. Religions, 13(10), 902. doi: 10.3390/rel13100902
- Jongkind, M., Braam, A.W., Beurs, D.P. de, & Hemert, A.M. van (2022). Beoordeling van de suïcidale toestand met de CASE-benadering. Tijdschrift voor Psychiatrie 64 (1), 32-37.
- Loo, D. van de, Saämena, N., Janse, P., Vliet, M. van, & Braam, A.W. (2022). Het belang van de zes dimensies van Positieve Gezondheid in de GGZ. Tijdschrift voor Psychiatrie 64 (2), 87-93.
- Straalman, J., Swildens, W., & Braam, A.W. (2022). Migratieachtergrond en zorgbehoeften bij patiënten met een ernstige psychiatrische aandoening: Een empirische verkenning. Tijdschrift voor Psychiatrie 64 (7), 431-438.

E. VOORDRACHTEN, LEZINGEN, CONGRESDEELNAME, ADVISERING, E.D.

- Lemion, Curriculum Spoedeisende Psychische zorg
 - Meet the Expert (i.s.m. prof. W. Staal, psychiater): Autisme Spectrum Stoornissen en crisis, 21-03-2022.

- Meet the Expert (i.s.m. drs. P. Prins, psychiater, geneesheer directeur):
Crisismaatregel in de praktijk, 07-11-2022.
- 1 juni 2022. *European Conference on Religion, Spirituality and Health, Pre-conference workshop*, onder leiding van prof. H. Koenig, tutorship en presentatie over Longitudinal studies in religion and depression.
- 2-4 juni 2022. congresorganisatie *8th European Conference on Religion, Spirituality and Health*, Vrije Universiteit Amsterdam, “Religious, Spiritual and Existential Aspects in Mental Health Care”:
 - member (chair) of the inviting committee (FZGG);
 - member of the scientific board;
 - chair van diverse sessies;
 - inleiding van Donia Baldacchino lecture - ‘Being in Doing’;
 - mede-redacteur Special Issue van het tijdschrift Religions n.a.v. de congresbijdrages (8-9 artikelen; i.s.m. prof. dr. P.J. Verhagen – coördinatie – en dr. R. Hefti).
- 3 juli 2022. *International Association of Law and Mental Health*, deelname in symposium over Spirituality in Mental Health and Public Policy, i.s.m. Eva Trapman (geestelijk verzorger, voorheen masterstudent) - Religion and Spirituality in Psychiatry: Prevention or Seclusion.
- 2-7 oktober 2022. Lemion (congresbureau) Religie, spiritualiteit en zingeving – ongewenste invloed en positieve bijdrage – 5-daagse nascholing voor psychiaters, psychologen en psychotherapeuten, Salisbury, UK:
 - Inleiding;
 - Workshop (4x): religieuze wanen & ‘naar een kwaliteitsdocument / Generieke Module over zingeving’;
 - Ochtendprogramma: Empirische benaderingen over religie, spiritualiteit en zingeving – meta-analyses en reviews, en voorbeelden van kwalitatief onderzoek.
- 28 oktober 2022. KSGV ‘Een ziekmakende maatschappij... hoe hierin veerkracht ontwikkelen?’, Utrecht, voorzitter en inleider: Epidemieën en geestelijke gezondheid: een

korte historie.

- 17 november 2022. Lezing t.b.v. themaweek studentenvereniging C.S.V. Ichthus, Utrecht - Religie, spiritualiteit en GGZ: van godsdienstwaan tot herstelverhaal.
- 1 december 202. Avondreferaat GGZ Dimence, opleiding psychiatrie, Deventer - Elmo en God: van onderzoek over godsbeelden en depressie naar zorg voor zingeving.

F. ADVISERING / COMMISSIES:

- Lid van de Scientific Board European European Conference on Religion, Spirituality and Health, online in 2021; lid en voorzitter van ontvangend comité (met de leden van FZGG) van deze conferentie gepland 2-4 juni 2022 in Amsterdam.
- Reviewer voor diverse internationale psychiatrische en gerontologische tijdschriften.
- Lid van de Commissie Wetenschappelijk Onderzoek van Altrecht ('Altrecht Science').
- Lid van het Platform Religie, Spiritualiteit en Zingeving van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie.
- Voorzitter KSGV (vanaf 19-11-2021, daarvoor vicevoorzitter en algemeen bestuurslid)
- Lid en (mede-) oprichter van de Federatie Zingeving en Geestelijke Gezondheid (FZGG); coördinator ten behoeve van verkenning van een richtlijn / generieke module over "Zingeving, spiritualiteit en psychische hulpverlening".
- Consulting Editor van de "International Series in Mental Health and Religion" (KSGV).
- Lid Visitatiecommissie Psychiatrie (visiteur, voorzitter vanaf 18-11-2022) Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie i.s.m. Registratiecommissie Geneeskundig Specialisten.

- Adviseur Expertisenetwerk Zingeving Altrecht (voorheen: dienst geestelijke verzorging), t.a.v. beleid en onderzoeksprojecten.
- Akwaggz (kwaliteitsorgaan t.b.v. zorgstandaarden en generieke modules voor de GGZ): werkgroep generieke module ‘Zingeving in de psychische hulpverlening’, voorzitter. Verwachte opleverdatum 15 mei 2023.

G. MEDIA

- In 2022 waren er geen activiteiten met de pers of media.

– – –